

तेषामिति तेषां योगिनां भूतात्माजीवः सततं सर्वदा सूक्ष्मैः सप्तभिर्गुणैर्गुणकार्यैर्महदहंकारपंचतन्मात्राख्यैर्युतौ नित्यं चरिषु रिद्धादिलोकेषु संचरणशीलः सदाऽनित्यः कालत्रयेपि मिथ्यात्वादित्यो बाधितो व्यवहारतोऽजरामरश्च भवति ॥ ७ ॥ एवं योगिनां सूक्ष्मदेहापरोक्ष्यमुक्तं मूढानामपि तदस्तीत्याह मन इति मनो बुद्धिभ्यां पराभूतो जितः स्वमेव पि स्वदेहं परदेहं च स्थूलादन्यं वेत्तीति तथा ॥ ८ ॥ ९ ॥ एवं स्वमद्वगर्भे शयनं प्राप्नोति पितृत्रयैर्जाठराभ्यादिभिर्दुःखं नामो तितद्दृष्ट्या तत्राभ्यादेरभावादित्याह अहेति अहेति प्रसिद्ध्यर्थं मव्ययं ऊरुमा जाठरीयस्तदंतर्गतः ॥ ११ ॥ अस्यैव दुर्ज्ञेयत्वमाह तमिति तमेतमात्मानं अति तेजाः परमेश्वरस्तस्यांशमिवांशं मूर्तिषु देहेषु ॥ १२ ॥ कथं तन्मूर्तत्वात्मा अचेतनानि स्थूलशरीराणि अमूर्तानि सूक्ष्मशरीराणि वज्रोपमानि ब्राह्मणप्रलयेऽप्यविना शीनिकारणशरीराणि अतिक्रामंतीति शेषः के तमात्मानं ये परीप्सवः प्राप्नुमिच्छन्वो भवंति योगेनेह च यमुल्लंघयतामात्मप्राप्तिरित्यर्थः ॥ १३ ॥ आश्रमकर्मसु कर्मच्छिद्रेषु एतन्मदुक्तं वाक्यं योगयोगप्रधानं शां

तेषां नित्यं सदानित्यो भूतात्मा सततं गुणैः ॥ सप्तभिस्त्वन्वितः सूक्ष्मैश्चरिषु रजरामरः ॥ ७ ॥ मनो बुद्धिपराभूतः स्वदेहपरदेहवित् ॥ स्वप्नेष्वपि भवत्येष विज्ञाता सुखदुःखयोः ॥ ८ ॥ तत्रापि लभते दुःखं तत्रापि लभते सुखं ॥ क्रांथलोभौ तु तत्रापि कृत्वा व्यसनमच्छति ॥ ९ ॥ प्रीणितश्चापि भवति महतीर्थानवाप्यहि ॥ करोति पुण्यं तत्रापि जीवन्निवचपश्यति ॥ १० ॥ अहोष्मांतर्गतश्चापि गर्भत्वं समुपेयिवान् ॥ दशमासान्वसन्कुक्षौ नैषोन्नमिव जीयते ॥ ११ ॥ तमेतमति तेजोऽंशं भूतात्मानं हृदि स्थितं ॥ तमोरजोभ्यामाविष्टानानुपश्यंति मूर्तिषु ॥ १२ ॥ योगशास्त्रपराभूत्वा तमात्मानं परीप्सवः ॥ अनुच्छृष्टासान्यमूर्तानि यानि वज्रोपमान्यपि ॥ १३ ॥ पृथग्भूतेषु स्तृष्टेषु चतुर्थांशमकर्मसु ॥ समाधौ योगमैवैतच्छांढिल्यः शममब्रवीत् ॥ १४ ॥ विदित्वासससूक्ष्माणि षडंगं च महेश्वरं ॥ प्रधानविनियोगज्ञः परं ब्रह्मानुपश्यति ॥ १५ ॥ इति श्रीमहाभारते शांति ० मोक्ष ० शुकानुप्रश्ने त्रिपंचाशदधिक द्विशततमोऽध्यायः ॥ २५३ ॥

द्विल्योमुनिरब्रवीत् कीदृशं योगं समाधौ शमं समाधिकालीनं कारणभावात्परभूतं शमं सर्ववृत्त्युपशमालकं तत्र संन्यासिनां ध्यानार्थ एव संन्यास इति तरेषामाश्रमिणामपि कर्मच्छिद्रेषु ध्यानं विहितमेवेत्यर्थः सोयं शमच्छांदोग्ये पिशांढिल्यब्राह्मणे सर्वस्वत्विदं ब्रह्मतज्जलानि निशांत उपासीतेत्यादिना विहितः तत्र ब्रह्मण एव जायते तत्रैव लीयते तेनैव अनिति चेष्टे चेति तज्जलानि तिहेतीर्यतः सर्वं ब्रह्मतत्पन्नमतो ब्रह्मैव अतः एकात्म्यदर्शित्वेन रागद्वेषादिभूत्यनया शांतो भूत्वा उपासीतेति श्रुत्यर्थः ॥ १४ ॥ उपसंहरति विदित्वेति सप्तसूक्ष्माणि इंद्रियार्थमनो बुद्धि महत्तत्वाव्यक्तपुरुषान् शास्त्रतो विदित्वा षडंगमहेश्वरं जगत्कारणयोगबलेन विदित्वा षडंगानितु सर्वज्ञता तृप्तिरनादिबोधः स्वतंत्रतानित्यमलुप्तदृष्टिः अनंतशक्तिश्च विभो विभुज्ञाः षडङ्गराणि महेश्वरस्येति वायुपुराणोक्तानि प्रधानं त्रिगुणालकमज्ञानं तस्य विनियोगो विपरिणाम इदं जगदिति जानन् परं ब्रह्म शाखापस्थानीयादीश्वरादांतरं चंद्रस्थानीयं अनुगुरुवेदवाक्यमनु ध्यानेन पश्यति साक्षात्करोति ॥ १५ ॥ इति शांति ० मोक्ष ० नै ० भा ० त्रिपंचाशदधिक द्विशततमोऽध्यायः ॥ २५३ ॥